

”EU-regler tolkas alltför snävt”

Östra Görsjön i Värmland, fotograferad 2024 efter utrivning av damm 2023. Foto: Jill Kortesmaa

Att skydda uppdämda vatten är att vara för en balanserad miljöpolitik som tar hänsyn till både ekologi och människor. Sverige riskerar att bryta mot EU-rättens krav på proportionerlighet och god förvaltning, skriver debattörer i en slutreplik.

Siri Lundström och Jari Toivanen från Älvräddarnas Riksorganisation samt Stellan Hamrin, som länge verkade på Miljödepartementet, replikerar på vår debattartikel 25/5 där vi efterlyste ett skydd för dagens sjölandskap genom ett stopp för de pågående dammrivningarna.

Under snart tusen år har man tämjt en oberäknelig kraft som vatten till skydd mot översvämning och torka och till kraftutvinning. Senare bildades bostadsmiljöer och det landskap som präglar en stor del av Sverige. Våra uppdämda vatten är långt fler än de dammar som finns vid en kraftutvinningsstation. De minst 10 000 uppdämda vattnen berör hundratusentals bostäder och i förlängningen hela samhällen.

Detta handlar inte om något ”smalt intresse” som våra motdebattörer vill förminska det till och det är inte komplicerat att förstå att stora samhällsvärden står på spel. Enbart vid den mindre sjön Hån i Fredriksberg uppgår de riskerade taxeringsvärdena till drygt 18 miljoner kronor. När ett taxeringsvärde sen jämförs med öppningsbudet i en Hemnet-annons för en sjönära fastighet vid Hån, behöver detta multipliceras med minst två.

Vi utgår från faktiska förhållanden idag. Många gånger är inte utrivningarna annat än ett ekonomiskt beslut som saknar förankring i en ekologisk vision. Utsikten att under

ändlösa rättsliga processer förnya miljötillstånd motiverar till generella beslut om utrivning.

Enligt EU:s Vattendirektiv artikel 4.5 får medlemsstaterna sätta **mindre stränga miljömål** för vatten som är starkt påverkade av mänsklig verksamhet, om miljömålen skulle vara omöjliga eller **oproportionerligt** dyra att uppnå. Villkoren är tydliga: bästa möjliga status ska ändå eftersträvas, ingen ytterligare försämring får ske, och beslutet ska motiveras öppet i förvaltningsplanen.

I den svenska implementeringen, i **4 kap. 10 § vattenförvaltningsförordningen**, har detta omvandlats till att **”alla möjliga åtgärder”** måste utredas, till stora kostnader för dammägaren. Lagtexten talar om **”orimliga kostnader”** i stället för oproportionerliga, vilket läses som en absolut spärr snarare än en proportionalitetsbedömning.

Myndigheternas vägledning och tillämpning har gjort att undantagsreglerna i praktiken blivit oanvändbara. Och begreppet ”socioeconomic needs” i EU:s ursprungliga skrivning har förvandlats till ”samhällsekonomiska behov”, vilket i svensk praxis inneburit att lokala fastighetsvärdeförluster och påverkan på lokal näringsverksamhet inte ens vägs in. Att hundratals eller tusentals fastighetsägare riskerar att förlora miljontals kronor i värde när en sjö sänks, tycks inte räcka för att motivera ett undantag. En korrekt översättning till ”socioekonomiska behov” hade satt ljuset på intentionen i EU-direktivet, nämligen att även väga in de sociala såväl som de ekonomiska kostnaderna för att uppnå ett miljömål, innan man kräver dess uppfyllelse.

Ingen tycks heller beräkna de ackumulerade riskerna med att frigöra vattenflöden över hela vattensystem nedströms. För Karlstads vattennära bostäder är reglering av vatten en kontroll som värnar mot översvämningar.

Älvräddarnas enda kommentar kring dyra eller dåligt fungerande fiskvägar, som kostat tiotals miljoner, tycks vara att det behövs ännu fler utredningar, prövningar och uppföljningar. Detta är en ändlös spiral av kostsam byråkrati som vittnar om avsaknad av helhetsperspektiv på samhällets kostnader.

Att skydda uppdämda vatten är att vara för en **balanserad** miljöpolitik som tar hänsyn till både ekologi och människor. Om Sverige fortsätter den nuvarande strikta och ensidiga tillämpningen riskerar vi inte bara stora värdeförluster för fastighetsägare och näringsidkare, utan också att bryta mot EU-rättens krav på proportionerlighet och god förvaltning. Det är dags att på allvar rätta till implementeringen innan fler sjöar sänks och fler värden går förlorade.